

Vaststellen examenresultaat, hoe doe je dat?

Van: Kennispunt MBO Onderwijs en Examinering. Dit document is tot stand gekomen in samenwerking met CINOP (R. Punt en J. Spithoven) en Cito (J. Adema).

Datum: April 2018 / revisie juni 2024

Contact: info@kennispuntmbo.nl

Het vaststellen en onderzoeken van examenresultaten: hoe?

De examencommissie kan twee samenhangende redenen hebben om de examenresultaten van de afzonderlijke examenonderdelen¹ vast te stellen of te onderzoeken:

- Het kunnen vaststellen van de uitslag van het geheel van de examenonderdelen (slaag-/zakbeslissing)
- Borgen van de kwaliteit van de examinering

De 'hamvraag' hierbij is steeds: Zijn de resultaten op een betrouwbare en valide manier tot stand gekomen? En zijn de resultaten 'terecht'?

Het vaststellen of onderzoeken hoeft niet door de gehele examencommissie gedaan te worden: het is aan te raden ook deze werkzaamheden te beleggen bij een of enkele leden van de examencommissie. Als er geen onregelmatigheden of bijzonderheden zijn geweest bij de afname van examens, is er veelal geen verdere actie vereist. Het is te overwegen om in deze gevallen de vaststelling te mandateren, bijvoorbeeld aan het examenbureau. De examencommissie monitort dan steekproefsgewijs de uitvoering van de procedure.

Praktijkvoorbeelden

In deze handreiking vind je verschillende voorbeelden van de wijze waarop een examencommissie de examenresultaten kan vaststellen. Deze voorbeelden zijn afgeleid van hoofdstuk 2 van de publicatie 'Vaststelling van toetsen in het mbo' van dhr. J. Adema van Cito.

Inrichting van een eenvoudig vaststellingsproces

Hoe ziet een eenvoudig vaststellingsproces eruit en welke stappen worden daarbij doorlopen? Hierin verschilt de groepsgewijze afname voor een deel van de individuele afname. Dat zit 'm met name in de bronnen:

A. Vaststellen van groepsgewijze afnameresultaten (vaak kennisexamen)

Voor het vaststellen van examenresultaten, waarbij een hele klas tegelijk een examen aflegt, worden een aantal stappen doorlopen. Bij het vaststellen van groepsgewijze afnameresultaten is er een aantal bronnen die de vaststeller gebruikt:

- Proces-verbaal: In het proces-verbaal staan eventuele bijzonderheden vermeld, die bij de afname aan de orde zijn geweest.
- Presentielijst: Bij een groepsgewijze afname is er een lijst met aanwezigen bij de afname, de presentielijst. De surveillant controleert de identiteit van deze aanwezigen, noteert de afwezigen en eventuele laatkomers (indien toegestaan). Op de presentielijst kan ook het tijdstip van inleveren worden genoteerd en door de student worden getekend bij het inleveren van het werk. De presentielijst wordt in sommige gevallen gecombineerd met het proces-verbaal.

---

¹ Individuele examenresultaten dan wel deelexamens c.q. examenonderdelen zijn *delen* van het examen zoals gedefinieerd in artikel 7.4.2 lid 2 WEB. Een examenonderdeel kan bijvoorbeeld een kennisexamen zijn, een examen Nederlands Schrijfvaardigheid of een kerntaakexamen. *Het* examen is het geheel van examenresultaten waarmee aangetoond wordt dat de examinandus bij voltooiing van de opleiding beschikt over de kennis, het inzicht, de vaardigheden en, in voorkomende gevallen, de beroepshouding conform kwalificatie-eisen in het kwalificatiedossier en de eisen van het keuzedeel of de keuzedelen.

- Gemaakt werk: De beoordelaar krijgt van de surveillant de gemaakte werken inclusief de presentielijst.
- Ingediende klachten: Een deel van de klachten over examens komt direct na de examenafname. Deze gaan vaak over de afnamecondities (teveel lawaai, te weinig tijd, ...). Er kunnen echter ook nog klachten komen na het vaststellen van de examenresultaten en het bekendmaken van de cijfers aan studenten. Een student vraagt inzage in zijn examen en formuleert gericht zijn klacht (bv. antwoord is wel correct).

Voorbeeld Vaststellen van groepsgewijze afnameresultaten

Vaststellingsformulier examenresultaten: Examen Engels schrijven			
document	aanwezig	onregelmatigheden/opmerkingen	actie/vervolg
• proces verbaal/ evaluatie door assessoren	ja	Examen is 5 minuten te laat begonnen.	geen
• controlelijst, gemaakt werk	ja, volledig 35 personen	Een naam van een student is onleesbaar.	is hersteld
• klachten	nee		
• fraudemeldingen	nee		
• resultatenanalyse	ja	Geen bijzonderheden.	
• itemanalyse	nee		
conclusie: resultaten vastgesteld ja/nee			

Hierboven staat een ingevuld resultaat-vaststellingsformulier van een afname waarbij een groep studenten tegelijk een examen aflegt. In de praktijk bestaat dit meestal uit het controleren van een of meerdere theorie-examens (het gemaakte werk) met het bijbehorende proces-verbaal en cijferlijst.

B. Vaststellen van individuele afnameresultaten (bv. proeve van bekwaamheid)

Voor het vaststellen van het examenresultaat van een individueel afgenomen examen zijn over het algemeen minder checks mogelijk dan hiervoor geschetst. Dit komt doordat de uitslagen één voor één binnenkomen bij de examencommissie. Dan is bijvoorbeeld een analyse van het slagingspercentage niet mogelijk en ook een item-analyse behoort niet tot de opties. Bij het vaststellen van individuele afnameresultaten is er een aantal bronnen die de vaststeller gebruikt:

- Beoordelingsformulieren, opmerkingen door beoordelaars: beoordelingsformulieren staan centraal bij de vaststelling. Is het volledig ingevuld? Zijn er argumenten of waarnemingen genoteerd bij het oordeel? De beoordelaars noteren bijzonderheden of afwijkingen van de procedure, net als in een proces-verbaal. Deze bijzonderheden kunnen reden zijn om niet direct vast te kunnen stellen.
- Ingediende klachten, zoals hiervoor beschreven.

Voorbeeld van een vaststelling van een individueel praktijkexamen

Vaststellingsformulier examenresultaten: PvB kerntaak 2, Joep van Kampen 12-03-2017			
document	aanwezig	onregelmatigheden/opmerkingen	actie/vervolg
• beoordelings-formulieren volledig en ondertekend	Ja	compleet, argumentatie van oordeel is erg summier	gemeld aan assessor
• opmerkingen door beoordelaars	ja	de ruimte voor het CGI was klein het was rumoerig	geen
• klachten	nee		
• fraudemeldingen	nee		
conclusie: resultaten vastgesteld ja/nee			

Mogelijke acties om de kwaliteit te borgen bij het vaststellen van examenresultaten:

- Alleen bij A: De vaststeller controleert het proces-verbaal en de presentielijst. Waren er bijzonderheden? Bij een klacht over de duur van het examen kan bijvoorbeeld worden nagekeken hoe lang iedereen over het examen heeft gedaan.
- Alleen bij A: De vaststeller controleert of al het werk aanwezig is. De vaststeller controleert ook of cijfers correct zijn overgenomen van het gemaakte werk op de overzichtslijst. Een meer diepgaand onderzoek kan ook de beoordeling betreffen: Zijn de punten van de opgaven of deelscores correct opgeteld? Zijn alle opgaven nagekeken? Deze afspraken kunnen gemaakt zijn in het kader risicogerichtheid, om scores van een bepaald examen diepgaander te onderzoeken Let op: De vaststeller is geen beoordelaar. Hij wijzigt niets in het gemaakte werk of de beoordelingen.
- Alleen bij A: De vaststeller controleert de scores aan de hand van een resultatenanalyse. Is het slagingspercentage opvallend laag of opvallend hoog ten opzichte van de verwachting? Dan vergt dit nader onderzoek. Als het slagingspercentage opvallend laag is, dan kan een analyse van de vragen (of items) in het examen gedaan worden. Ook kan gekeken worden naar mogelijke oorzaken van de afwijkende resultaten. Naar aanleiding van dit onderzoek kunnen wijzigingen worden voorgesteld in het examen. Dit is een besluit van de examencommissie, vaak in overleg met inhoudelijk deskundigen.
- Bij A en B: De vaststeller controleert of er klachten waren naar aanleiding van afname van het examen. Een klacht door de student is aanleiding om eerst de klacht te onderzoeken en het cijfer dus nog niet vast te stellen. Onderzoek de ernst van de klacht of de overlast. Het is denkbaar om een extra herkansing aan te bieden.
- Bij A en B: Indien er een melding van (verdenking van) fraude is, wordt deze eerst behandeld voordat het cijfer van deze student wordt vastgesteld. Veelal is in het examenreglement opgenomen hoe de examencommissie met fraude omgaat.
- Bij A en B: als er geen onregelmatigheden of bijzonderheden zijn, is er veelal geen verdere actie vereist. Het is te overwegen om in deze gevallen de vaststelling te mandateren, bijvoorbeeld aan het examenbureau. De examencommissie monitort dan steekproefsgewijs de uitvoering van de procedure.
- Bij A en B: als er onregelmatigheden zijn, is actie vanuit de examencommissie nodig. Dit bestaat veelal uit:
  - opdracht (aan de beoordelaar of surveillant) voor reparatie of aanvulling van ontbrekende gegevens of documenten;
  - horen van betrokkenen (surveillant, beoordelaar, kandidaat)
  - bestuderen documenten (proces-verbaal, beoordelingsformulieren)
  - analyse afnamegegevens (slagingspercentage, moeilijkheid van items)

NB. Indien de examencommissie cijfers niet kan vaststellen volgens planning, dan kan dit tot vertraging leiden bij het publiceren van de cijfers. Communicatie hierover naar de studenten is daarbij van belang, zodat zij tijdig geïnformeerd zijn over het proces van besluitvorming.

Tips voor verslaglegging van vaststelling: Er zijn in een opleiding vaak veel examenresultaten ter vaststelling. Het verdient sterk aanbeveling om alle resultaten van één afname als geheel vast te stellen of als geheel niet vast te stellen. Dit geeft minder verslaglegging en voorkomt tevens dat de hele groep studenten het cijfer krijgt behalve één student bij wie iets niet in orde was. Bij individuele afname worden de cijfers wel één voor één vastgesteld en gepubliceerd.

Mogelijk kan de vaststelling worden geregistreerd in het cijfersysteem. Dat kan veel tijd besparen. Deze registratie geeft informatie die de examencommissie kan gebruiken bij evaluaties en borging:

- Door noteren van de datum van afname en vaststelling is zichtbaar of de termijn van bekendmaken gehaald wordt. Aangenomen dat het na vaststelling binnen de vastgestelde termijn gepubliceerd wordt.
- U kunt zien of meerdere examencommissieleden bij de vaststelling betrokken zijn. Dit bevordert het draagvlak en de onafhankelijkheid.
- Door de bevindingen kort weer te geven of te coderen kunt u na een periode gemakkelijk zien welke bevindingen het meest voorkomen.
- Door aan te geven of direct is vastgesteld, na reparatie of pas na het onderzoek door de examencommissie kan de examencommissie aan het eind van een periode eenvoudig een overzicht opmaken en op basis daarvan borgingsactiviteiten inrichten en/of aanpassen.
- Het gehele overzicht geeft een indicatie van de werklast van het vaststellen voor de examencommissie.

Risicogericht vaststellen en onderzoeken

In hoeverre het nodig is om afzonderlijke examenresultaten ² te onderzoeken, hangt af van de mate waarin de examencommissie zicht heeft op de kwaliteit van die resultaten. Het is de aanbeveling om 'risicogericht' te werk te gaan. Veel checks waar nodig, minder checks waar mogelijk. Ter indicatie schetsen we drie scenario's:

Scenario 1: geen risico	Scenario 2: risico	Scenario 3: risico onbekend
<p>Situatie: We hebben <u>goed zicht</u> op de manier waarop de resultaten per examenonderdeel tot stand komen. Dat gebeurt aanwijsbaar volgens de daarvoor opgestelde richtlijnen. De resultaten van de examens zijn herleidbaar betrouwbaar en valide. Het risico dat een examenresultaat niet 'terecht' is achten we <u>klein</u>.</p>	<p>Situatie: We hebben <u>zicht</u> op de manier waarop de resultaten per examenonderdeel tot stand komen. Dat gebeurt aanwijsbaar <u>niet</u> volgens de daarvoor opgestelde richtlijnen. De resultaten van de examens zijn <u>niet</u> herleidbaar betrouwbaar en valide. Het risico dat een examenresultaat niet 'terecht' is achten we <u>aanwezig</u>.</p>	<p>Situatie: We hebben <u>geen zicht</u> op de manier waarop de resultaten per examenonderdeel tot stand komen. We weten niet of dat gebeurt volgens de daarvoor opgestelde richtlijnen. Het risico dat een examenresultaat niet 'terecht' is, is onbekend.</p>
<p>Werkwijze: We stellen de uitslag van het examen (over het geheel van de examenresultaten) vast op basis van een <i>kwantitatieve</i> check van de afzonderlijke examenresultaten. Zijn alle resultaten aanwezig? Dat doen we alleen aan het einde van de opleiding, bij de diplomabeslissing.</p> <p>LET OP: de resultaten van de afzonderlijke examenonderdelen zijn dan eerder al vastgesteld en</p>	<p>Werkwijze: We controleren steekproefsgewijs de resultaten van de afzonderlijke examenonderdelen.</p> <p>De steekproefomvang hangt af van de risico-inschatting.</p> <p>We doen een kwalitatieve check, direct nadat de (voorlopige) resultaten bekend zijn.</p>	<p>Werkwijze: We controleren 100% van de resultaten van de afzonderlijke examenonderdelen zowel kwantitatief als kwalitatief, direct nadat deze (voorlopige) resultaten bekend zijn.</p> <p>Dat doen we gedurende een vooraf bepaalde periode.</p>

² Afzonderlijke examenresultaten dan wel deexamens c.q. examenonderdelen zijn *delen* van het examen zoals gedefinieerd in artikel 7.4.2 lid 2 WEB. Een examenonderdeel kan bijvoorbeeld een kennisexamen zijn, een examen Nederlands Schrijfvaardigheid of een kerntaakexamen. *Het* examen is het geheel van examenresultaten waarmee aangetoond wordt dat de examinandus bij voltooiing van de opleiding beschikt over de kennis, het inzicht, de vaardigheden en, in voorkomende gevallen, de beroepshouding conform kwalificatie-eisen in het kwalificatiedossier en de eisen van het keuzedeel of de keuzedelen.

Scenario 1: geen risico	Scenario 2: risico	Scenario 3: risico onbekend
<p>geregistreerd. De examencommissie checkt alleen op volledigheid. Dit heeft geen invloed meer op de afzonderlijke resultaten.</p>	<p>Bevindingen koppelen we terug naar het team, totdat de afzonderlijke resultaten vastgesteld kunnen worden. Pas dan is het resultaat definitief en worden ze gecommuniceerd met de student.</p>	<p>De resultaten hiervan bepalen of we scenario 1 of 2 kunnen hanteren.</p>